

perfectum, sed secundum rationem appetibilis, qua movet appetitum, et hæc est ratio finis. In articulo autem quinto ostendit, quod perfectio, qua aliquid dicitur bonum consistit in modo, specie et ordine. Nam perfectum dicitur aliquid per aliquam formam, qua constituitur in actu, et hæc vocatur species, quia forma dat speciem rei. Ad formam autem aliquid præexigitur, et aliud consequitur. Præexigitur quidem modus, id est, commensuratio ad sua principia, sive efficientia, a quibus est, sive materialia, in quibus recipitur. Consequitur autem ordo, seu pondus, et inclinatio ad tendendum in sibi conveniens, et ita consistit bonum in specie, modo et ordine.

Circa tertium, dividit in articulo sexto bonum in honestum, utile et delectabile. Quæ divisio sumitur ex ipsa ratione appetibilis; dicitur enim appetibile id in quod tendit appetitus, et ubi terminatur motus ejus. Et ita requirit medium per quod tendit ad terminum et in ipso termino rem, in quam tendit, et quies, seu cessatio motus, quia fruitor termino. Si ergo aliquid appetitur, ut medium dicitur bonum utile, quia non in eo sistit, sed illo utitur ad aliud. Si appetitur ut terminus, si sit res propter se desiderata est honestum, si ut quies, seu jucundatio in bono, est delectabile.

QUÆSTIO VI.

DE BONITATE DEI.

SUMMA.

Quatuor ordinate explicat D. Thomas in hac quæstione. Primo, quoad an est, an Deo conveniat bonum. Secundo et tertio, quoad quid est, videlicet quantum, et quale sit illud bonum. Quantum, quia summum; quale, quia a se, seu per essentiam, et non per qualitates superadditas. Ex quo sequitur quartum scilicet, quod si est bonum a se alia debent esse bona ab ipso.

Circa primum, Deum esse bonum constat, quia est perfectus, ut quæstione quanta ostensum est, et est appetibilis, sibi quidem, quia est sua perfectio, nobis autem, quia dat nobis esse, et perfectionem tamquam primum agens.

Circa secundum, ostendit in articulo secundo, quod Deus sit summum bonum, in ly autem summum importatur quædam comparatio excessus maximi ad ea quæ sunt infra ipsum. Potest autem aliquid esse maximum, vel in aliquo determinato genere excedendo ea, quæ sunt illius generis, sicut dicimus summum Angelum, summum cælum, primum cælum, vel potest excedere simpliciter in omni genere bonorum, et sic solus Deus est summum bonum excedens omnia. Et ratio est, quia est prima causa omnium tamquam causa æquivoca, cujus proprium est non esse, ejusdem rationis cum effectu, sed excellentiori modo habere perfectionem effectus, ergo convenit Deo excedere omnia bona, quia est *causa omnium æquivoca, et sic est summum.*

Circa tertium, ostendit in articulo tertio quale sit hoc bonum, scilicet quod sit bonum per essentiam, quod nulli creaturæ convenit, quæ suam bonitatem habent per aliquid superadditum. Cujus ratio est, quia bonum est idem, quod perfectum, et res in actu, nulla autem creatura est, quæ per suam essentiam, id est, per prædicata quidditativa habeat totam suam perfectionem, et actum, nam in primis non habet esse, sine quo essentia non habet perfectionem in actu, neque bonum. Deinde, neque habet operari, quia potentiæ, quibus operatur non sunt ipsa essentia, et operatio ipsa etiam est accidens, et id quod consequitur per operationem, scilicet effectus, aliquid est præter essentiam, ergo in creaturis non pertinet ad essentiam omnis perfectio, et actus, qui pertinet ad bonitatem scilicet esse, operari, et consequi finem, quæ tamen omnia in Deo non distinguuntur, sed sunt ejus essentia.

Circa quartum, ostendit in articulo quarto omnia bona creata dici bona per bonitatem sibi formaliter convenientem intrinsece, participatam tamen a Deo, et ideo posse dici bona bonitate divina, ut causante, et efficiente. Ratio est, quia in absolutis non fit denominatio, nisi ab aliqua forma intrinseca, licet possit esse participata ab aliquo extrinseco, ergo

creaturæ non possunt dici bonæ, nisi per aliquam bonitatem sibi intrinsicam, licet a Deo participatam non tamquam ab idæa separata, quæ formaliter denominet, ut ponebat Plato, sed quæ effective participet, et det uniuscujusque perfectionem, et bonitatem.

DISPUTATIO VI.

DE BONITATE IN COMMUNI, ET DE BONO
DIVINO.

ARTICULUS PRIMUS.

*Quid sit bonum transcendentale, et
quid addat supra ens?*

I. Loquimur de bono transcendentali, quod est passio entis, nam de bono morali, et malo illi opposito tractandum est 1-2, quæst. xviii. Dari autem hanc bonitatem transcendentalem, et omni enti communem constat, tum ex Scriptura, Gen. 1: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona*; Ecclesiast. xxxix: *Opera Domini universa bona valde*; 1 ad Tim. iv: *Omnis creatura Dei bona est*. Tum etiam ratione, quam supra explicando textum quæstionis quintæ ex D. Thoma attulimus, quia nullum est ens, cui non competat aliquod esse, et possit competere aliquis finis, ergo est capax alicujus boni, quia ipsum esse, bonum est, et finis bonum est, et appetibilitatem important; unde unumquodque appetit suam conservationem, et suum esse.

II. In præsentia ergo inquirimus quid sit hoc bonum, vel in quo consistat formaliter. In quo consideramus duo, scilicet quid sit ratio boni, et quid addat supra ens. Quid addat supra ens, est quæstio omnibus passionibus entis communis, quid vero sit formaliter, sed quid importet in suo formali conceptu hoc bonum, hoc est peculiare ipsi.

Licet enim identificetur cum ente, habet tamen peculiarem rationem secundum quam explicatur, et distinguitur ab aliis passionibus entis, veritate, et unitate, etc. sicut etiam attributa identificantur cum Deo, et tamen uniuscujusque ratio seorsum explicabilis est.

VARIE SENTENTIÆ.

III. Mirum est quantum auctores varient in explicanda formali ratione boni. Fere tamen omnes sententiæ ad duas classes reducuntur. Quidam enim constituunt bonum in aliquo absoluto. Alii in aliquo respectivo, quia primi considerant in bono id quod perfectionis est, secundi id quod convenientiæ, et appetibilitatis. In prima classe est Scotus in 1 dist. iii, qu. iii, qui posuit rationem boni formaliter importare aliquid absolutum a parte rei distinctum ab ente, distinctione illa sua formali sæpius repetita. Cajetanus super articulum primum hujus quæstionis quintæ constituit rationem boni in aliquo absoluto indistincto tamen ab ente quia docet bonum consistere in appetibili fundamentaliter sumpto non formaliter, ideoque magis exprimit rationem perfectionis, seu actualitatis, quam entis. Hervæus autem quodlib. iii, q. ii, in ipsa ratione perfectionis quatenus perficiens est constituit rationem boni, cui videtur assentiri Molina 1 p. q. v, art. 1, disputatione unica in principio, quatenus bonitatem constituit in ipsa entitate, quæ requirit habere adjunctam relationem quamdam rationis, scilicet relationem perficientis ad rem perfec-

tam, et hoc requiri tamquam conditionem, nam entitativam perfectionem, et bonitatem idem esse dicit. Et inde colligit bonitatem proprie non esse passionem entis, quia includit ipsam entitatem, passio autem non includit suum objectum.

IV. At vero in alia classe seu linea, Durandus, in 1 dist. xxxiv, art. 1, docet bonum formaliter consistere in relatione convenientiæ, non ad appetivum, sed ad aliud extremum, cui conveniens est. Sententiam autem Durandi multi sequuntur, quantum ad hoc, quod est constituere rationem formalem boni in relatione, non tamen sequuntur omnes in eo, quod constituat rationem boni in relatione convenientiæ ad alterum extremum. Sed in primis p. Vazquez hic disp. xxiii, c. iii, iv et vii, distinguit duplex bonum, aliud relate, aliud absolute. Bonum relate est idem, quod bonum alteri, et hoc constituit cum Durando in relatione non ad appetitum, sed ad illud extremum, cui est conveniens, et respectu cuius dicitur bonum, sicut venenum est bonum serpenti, et malum homini. Quæ relatio aliquando est realis, ut in bono creato convenienti alteri, aliquando rationis ut in Deo, qui est bonus creaturæ. Bonum autem absolutum dicit consistere in integritate rei, tunc enim est bona, quando integra in suo genere, neque in eo illi aliquid deest. Hanc autem integritatem in rebus compositis dicit esse relationem realem partium integrantium totum, in simplicibus vero esse relationem rationis.

Deinde, p. Suarez in met. disp. x, sect. i, n. xi, convenit quidem cum Durando, quod ratio formalis boni sit ratio convenientiæ ad alterum, hoc tamen non constituit in relatione aliqua, sed solum in connotatione alterius rei, seu naturæ, ut ha-

bentis connexionem, inclinationem, vel proportionem aliquam cum altera, sicut ea ratione Cajetanus 1-2, q. xxxi, art. 1, explicat rationem delectabilis, quod consistit in quadam convenientia, cum natura sensibili, quod non est relatio, sed ipsamet res ut accommodata alteri, quæ accommodatio non potest intelligi nisi secundum aliquam proportionem aut connexionem, vel inclinationem cum altero. Addit vero probabile esse, quod ratio boni absolute sumpti prout est bonum ipse non est passio entis, sed ipsummet ens, ut perfectum, et constitutum in se, sive sumatur pro perfectione essentiali, qua ratione omni enti convenit, sive pro perfectione consummata, quæ solum convenit enti in statu perfecto. Solum ergo bonum alteri est passio entis. Hoc autem licet sit probabile, adhuc tamen addit posse etiam hoc bonum absolute sumptum explicari per modum convenientiæ, et sic distingui ratione ab ente, dicitur enim bonum absolute ex aliqua convenientia, qua est appetibile: dicitur autem ens quatenus constituitur in esse, ita quod nihil illi desit ad sui constitutionem et existentiam.

V. Alii denique simpliciter fatentur rationem formalem boni constitui in ipsa relatione appetibilis ad appetitum, quæ est relatio rationis: attribuiturque ab aliquibus Capreolo in ii, dist. xxxiv, q. 1, licet alii in alio sensu illum explicent. Denique, alii existimant rationem boni dicere hæc omnia, perfectionem, actualitatem, et appetibilitatem, unde ultima ratio constitutiva boni est appetibilitas, sicut ultima ratio hominis est rationalitas. Ita Biescas hic q. v, art. 1, dub. 1.

VI. Pro hujus resolutione duo supponenda sunt. Primum, quod generale est in omnibus passionibus entis, aliud esse quid passio entis ad-

dat ad ens; aliud quid pertineat ad intrinsecum constitutum ipsius, et quid importet essentialiter. Passio enim entis eo modo, quo passio est, non potest addere supra ens aliquid reale, vel realiter distinctum, nam illud reale, quod adderet contineri deberet sub ente, et ad rationem entis pertinere, in tantum enim est quid reale, in quantum est ens, conceptus autem entis est universalissimus, quod omnem entitatem, et realitatem comprehendit, ergo implicat quod ad talem conceptum aliquid superaddat aliquam entitatem, seu realitatem, quomodo enim addere potest, si in illo comprehenditur, et sub illo continetur, quia ens ex sua ratione universalissima omnia comprehendit? Quare ens in communi, et in tota sua universalitate sumptum non potest habere passionem aliquam per modum additionis realis ad se, sed passiones entis si reales sunt ipsum ens sunt, solumque connotationem aliquam aliqujus respectus rationis, vel negationis importare possunt juxta quam distinguantur ab ipso ente, et superaddant ei. Nec tamen consistere possunt formaliter in illa connotatione rationis, quia alias formaliter essent nihil, ut statim dicemus, nec realiter ipsum denominarent eique convenirent. Quæ doctrina est expressa D. Thomæ q. 1 de veritate, art. 1 et q. XXI, art. 1, ubi docet quod verum, bonum, et unum non possunt addere supra ens nisi aliquid rationis, eo quod extra totam rationem universalissimam entis non est addere aliquid ens, seu entitatem realem. Ex quo etiam fit, quod realiter, et essentialiter passiones istæ sunt ens, et non solum sunt id quod superaddunt ad ens, ideoque dicuntur a D. Thoma distinguere rationem ab ente, et in sua ratione formali bonum importare rationem perfectionis, ut docet in quæstione

v, art. III et qu. VI, art. III et quæst. XLIX, art. 1. Ratio vero est, quia alioquin istæ passiones in suo essentiali conceptu essent nihil, seu aliquid fictum nec realiter convenirent enti, quia quod in se non est realiter, in se est nihil, et sic ens realiter non esset bonum, neque verum, quia verum in re nihil esset sed solum aliquid fictum. Ens autem quod realiter non est verum, sed fide, est ens rationis et nihil, et quod in re non est bonum, non appetitur, ut realiter bonum, sed phantastice, et fide, quæ omnia absurda sunt. Oportet ergo quod istæ passiones in suo conceptu essentiali includant ipsum ens, et non solum id, quod addunt supra ens, nam extra totum ens solum est aliquid rationis, et consequenter non potest esse formalis eorum ratio, sed solum aliquid connotatum.

VII. Secundo, supponimus quod nulla relatio seu convenientia, aut conditio concurrens ad rationem boni potest ejus realitatem essentialiter constituere; neque formalem rationem, ut distinguitur ab ente ejus subjecto, sed solum inter varias conditiones, aut formalitates in ratione boni inventas, quærenda est illa, quæ sit aptior, et intimior ipsi rationi constitutive formaliter boni, ita quod formaliter excludat malum. Hoc patet, quia relatio omnis, seu convenientia, aut est realis, aut rationis; si realis non distinguitur ab ente, ut a subjecto passionis, sed est ens, et sub ente continetur alias esset nihil. Si est rationis non potest formaliter constituere passionem realem, repugnat enim aliquid reale constitui formaliter aliquo rationis. Quare nihil reale convertitur cum ente, et adæquat ipsum nisi sit ipsum ens, si quidem ita transcendens est, quod extra ipsum nihil est. Multo minus potest esse aliquid absolutum, quia illud etiam non est

distinctum ab ente, sed ens contentum sub illo alias esset nihil. Quare formalis ratio boni, et aliarum passionum entis non potest distingui ab ipsa entitate, sed est ipsamet entitas non absolute, sed supponendo aliquam connotationem, vel conditionem, qua supposita, et per ordinem ad illam entitas ipsa est passio, sicut in Deo ipsamet essentia, ut explicat peculiarem aliquam conditionem est attributum. Cum autem bonum sit formaliter oppositum malo, et includat illud, necesse est formalem rationem boni venari ex illa conditione, seu formalitate quæ formaliter est exclusiva mali, inde enim accipi debet constitutio boni.

VIII. Dico ergo primo: Non potest poni ratio formalis boni formaliter consistere in aliquo absoluto superaddito enti, nec in aliqua relatione reali, vel rationis. Sumitur ex D. Thoma loco citato in 1 quæstione de veritate, ar. 1 et q. XXI, ar. 1. Et ratio est, quia non potest superaddi enti aliquid quod non sit ens, ergo illud absolutum non potest constituere bonum tamquam aliquid superadditum enti, sed si est ens debet contineri sub ente, sic non potest adæquare ipsum tamquam æquale. Si vero non est ens est nihil, et ens rationis.

IX. Dices: Bonum non est ens absolutum ut quod sed ut quo, et ita potest esse aliquid non contentum in ente, sed superadditum illi, sumendo ens non in tota sua universalitate pro eo, quod est ens ut quo sed ut quod, et sicut existentia est adæquata omni enti, et tamen non est ens superadditum illi, quia se habet tamquam ens ut quo, non ut quod, et similiter est communis enti relativo, et absoluto, et tamen dicitur aliquid absolutum, quia etiam relativa non habent esse per ordinem ad alterum, sed in ordine ad se, ita non repugnat bonum conve-

nire omni enti, et tamen simpliciter loquendo esse aliquid absolutum, et in ordine ad se, quia bonum sequitur esse, seu ens in actu. Sed contra est, quia bonum non se habet ut id, quo ens constituitur in ratione entis, neque in ratione constitutiva essentiali, neque in ratione terminativa existentia, unde si habet rationem entis, et recedit a nihilo non potest id habere tamquam aliquid superadditum eo modo, quo existentia se habet ad essentiam. Et ratio est, quia bonum non ponit formaliter rem extra causas, sed potius indiget extra causas poni si quidem bonitas potest appeti, ut nondum existens, sed ut possibilis existere, et similiter potest concipi ut existens actu, ergo bonum non se habet tamquam ipsa ratio existendi ut quo, sed existentia debet distingui ab ipsa bonitate, sicut distinguitur ab essentia, quia reddendo essentiam existentem, reddit etiam bonitatem existentem. Et licet bonitas sumatur et conveniat enti per ordinem ad existentiam, et prout est in statu capaci existentia, non tamen bonitas comparatur ad ens tamquam ipsa ratio formalis, quæ redditur existens, sed tamquam aliquid, quod potest existere, et non existere, habere esse, et non esse. Si ergo bonum se habet ut capax existentia non potest dici ens tamquam aliquid superadditum enti in tota sua universalitate, quia sic comprehendit omne illud, quod est capax essendi, et dicit ordinem ad esse. Cæterum existentia dicitur superaddere enti in tota sua universalitate sumpto, et tamen non esse nihil secundum se, quia comparatur ad ens non ut id quod est habens esse, sed ut ratio habendi esse, et ita comparatur ad ipsum non ut constituens entitatem, sed ut ratio terminandi, et ponendi extra causas, et extra nihil, et per se ipsam habet non esse